

Sokrates på skolebænken!

Finn Frandsen og Ole Morsing (red.): *Sokrates på skolebænken? En debatbog om skole og filosofi*. Slagmarks Skyttegravserie 1990. 95 kr.

*

Personer med tilknytning til filosofi på forskellige niveauer og steder (folkeskolen, gymnasiet og VUC, højskolen, handelshøjskolen, erhvervsvirksomheden og universitetet) tager i denne vel-redigerede bog stilling til spørgsmålene om, hvad filosofi er, dens betydning, og om hvordan undervisningen i skolefaget kan forme sig. Deraf tretten artikler, der supplerer hinanden og dog aftegner en kurs på området.

At holde såvel den pædagogiske som den faglige fane højt, på én gang at fremstille tingene så eleverne får noget med hjem og dog at værne om filosofien som det, der netop ikke lader sig opstykke i små skår, der vil kunne sættes sammen derhjemme, dét udgør filosofilærerens næsten umulige opgave. Den uhøjtidelige titel *Sokrates på skolebænken* vidner om ejendommeligheden: hvordan videregiver man i et læsefag billedet af Sokrates, der intet skrev? hvordan bringes idéen om tankens fødsels-hjælp til verden? At spænde over gabet mellem den bænkede elev og tænkningen, der selv gives nærmest intransitivt (herved *nedbrydende* modsætningen mellem lærer og elev), er filosofilærerens ukomfortable - og sikkert berusende - livtag med sit fag, - og han eller hun kan så håbe på, at der i selve denne aktivitet ikke

blot sker en filosofiens fornyelse, også en forøgelse af filosofernes rækker...

Skræmmebilledet er fil'sofien (dét som jeg nu engang tænker, S. Gosvig Olesen), almindannelsens akkompagnatør, 'verdanskuelserstatning' (H.J.Schanz) og en selvtilstrækkelig filosofisk faglighed (H. Fink). Man læser et forsvar for filosofien som "i sit væsen demokratisk" (N. Thomassen), "den væsentligste virksomhed i den vestlige kultur" (D. Favrholdt), som levende i og af kritik, "en fortsat udforskning af sammenhængen mellem *hvad* der tænkes og *hvorledes* der tænkes" (A.V. Nielsen og P. Kemp), stimulation af intellektuel nysgerrighed (H.-J. Schanz), og som en genstandsorienteret og anti-dogmatisk aktivitet (H. Fink).

Til forestillingen om, at filosofi kan læres rent og ligger fast, svarer idéen, at eleven skal opfylde et mål (fx bestå en bestemt prøve) eller gennemvandre et pensum, der påstås at give mindstemålet. Her genkender man skolen, akademiet, - og fortidens filosofikum. I denne sin ideelle platoniske form opstår filosofien efter successive afkald på meninger (fil'sofier). At filosofien er hel: systematisk og enhedsmæssig, modsvares af den maieutiske metode. Man er født midt i filosofien, - som man har glemt.

Det modsatte synspunkt påstår, at filosofien ikke findes, kun forskellige filosofier. De er udformninger af noget, der måtte kaldes det filosofiske, skulle man ikke genetablere kløften mellem filosofiske traditioner, der intet tror at sige hinanden - noget det filosofiske der, som man siger, *kun findes på papiret*. Her er filosofien formidling, løsningsforsøg, kommentar, læsning, altså en særlig historisk og social aktivitet der udføres i en

---

ANMELDELSER

---

bestemt stil, en stil som filosofien ikke har eneret på, så lidt som filosofien i sine emner har noget monopol. Der findes ikke en unik filosofisk metode, intet fastlagt pensum, men traditionelle udformninger og dermed en historie, - hvis oprindelse man så også, men det er en anden historie, kan glemme.

Bidragene tilslutter sig det sidstnævnte synspunkt, men ikke altid uden skrammer. Undervisere på begyndertrinet tænker filosofi i forbindelse med pædagogisk praksis. Faget er et procesfag, og den personlige formidling, det levende ord, er et og alt. Læreren er et fikspunkt på tankehimlen: "Det er (...) vigtigt, at læreren fremtræder som en troværdig person, som selv står inde for noget" (K.-A. Madsen). Universitetsfolk, der står nærmere forskningens helt ukendte verden, er selv midt i en udvikling. Her er filosofi noget der skabes hinsides fagfilosofien. Og det der findes hinsides det færdigtænkte, hinsides det formede, unddrager sig naturligvis "den kommunikatoriske fordring" (C. Juhl); det kan ikke redigeres i A4-format og kopieres lektionsafmålt ud til eleverne. Disse er ekstremere, hårdt trukket op. Pædagogens filosofi har som genstand det, der kan videregives. Kun det, der overhovedet kan videregives og forstås - kan tænkes. Man skimter her, som en måske uudrydelig platonisme, Lærebog og Pensum som et bestemt udpluk af det, der 'med sikkerhed' kan videregives. Denne 'sikkerheds' bagside risikerer at blive et selvglad fags stivnen i dogmer, brønlende standarddistinktioner og sikre beviser, tilpasset aftagergruppen, en art filosofi 'for ungdommen', 'for erhvervslivet', 'for folkeskolen' osv. Forskerens filosofi er heroverfor esoterisk, fordi det tænkte

ikke udstilles, ikke holdes langt nok fra livet til, at man kan indse, hvorledes det er tænkt. Det, der kan videregives, er allerede fælles og står derfor nødvendigt i modsætning til forskningens (tænkningens) inderste - måske mumlende - væsen. Sandsynligvis er konflikten mellem pædagogen og forskeren ikke til at undgå.

Bogens bedste bidrag er dem, der tager stilling til, hvorledes undervisningen i faget kan være. Rita og Reinhard Werner giver en etisk groteske: under "en følsom rejse" tager eleverne stilling til gruppens og enkeltpersoners liv og død og overlevelse. Med stor vægt peger H. Fink på en historisk vinkel, der ser en periodes samfundsmæssige og videnskabelige problemer som udfordringer sendt til periodens tankemønstre. Herved opridses det faglige, nemlig filosofiske traditioner, så filosofiens gyldighed tænkes i forhold til det saglige. Tilhænger af det eksegetiske synspunkt og af "en lokal og tegncentreret erkendelses funktionsmåde" er C. Juhl, for hvem sandheden er det, der kun kan skottes i sin produktkarakter, dannet af "den selvstændiggjorte betydning", - og i en tid med "frigjorte erkendelseskræfter". Sandheden forstås analogisk, idet kunstens værker kaster lys over filosofiens og politikens, og vice versa. Derfor det interessante forslag, at man undersøger, hvorledes samme problemer brydes og bliver til hhv. sætninger, toner og politiske handlinger hos fx. Fichte, Beethoven og Robespierre. Idet betydningen arbejder med forskelle er filosofien selv noget, der kun kan indses ved hjælp af diskriminative afstande. Og i det måske radikaleste bidrag antyder S. Gosvig Olesen, at tanken snarere end hos fagfilosofferne

---

ANMELDELSER

---

findes udenfor, og der provokeres med en art filosofisk grammatik: indøvelse af filosofiske sentenser, der gentages og varieres på samme måde som fx verberne over for deres identiske konjugation. Her er filosofi en blind kunnen på "vel valgte" sentenser, dette sat over for tænkningen, der vil kunne læres, siges det, når de er "vel genfundne"...

Således er så Sokrates sat - i et fag, der af princip ikke lader sig indpasse i eller opsluge af de institutioner, der gør brug af den, et fag, hvis formål selv ville blive gjort til "oplagt genstand for filosofisk behandling" (Nielsen og Kemp), et fag udspændt mellem en tænken, man ikke kan lære fra sig (og som derfor er konstitutionelt *uafhængelig* ...) og et pensum, der kan varieres i det uendelige. Definitivt er filosofiundervisningen - her 20 år efter filosofikums stive massepropædeutik - genåbnet mod verden, historien og livet, på den ene side, og mod de faglige traditioners mangfoldighed, på den anden. Men hvad vil dét så sige?

Godt at nogen samler bidrag til debatten!

Michael Rasmussen